
Gud, Mennesket og Kirken

Et stykke journalistik af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Gud, Mennesket og Kirken

4

Gud, Mennesket og Kirken

Gud, Mennesket og Kirken

Gud, Mennesket og Kirken.

I Anledning af Sognepræst N. Nøjgaards Bog om "Luthersk Kirkelighed".

Jyllandsposten 10.maj, 1936[1]

Af Sognepræst Kaj Munk.

Den teologiske doktor i Udby, Sognepræst Niels Nøjgaard har i et lille Skrift, "Luthersk Kirkelighed, historiske og aktuelle Opsatser", atter vendt sig til sin kære Kollega, Doktoren i Wittenberg, og spurgt ham om Raad mod nogle af Tidens Brøst. Det er blevet til en fin og renfærdig Ellipse, der smukt bevæger sig om de to Centrer, angivne i Navnet: Luther og Kirken, der begge er Forfatteren saa kære. Stilen er den sædvanligt køligt klare, Indholdet til Gengæld rigt paa baade Hjerte og Mandighed. Tingene nævnes ved deres rette Navne; her er ingen Fejghed for at tage Parti. Man er i Selskab med et Kulturmenneske, der ikke et Øjeblik stikker under Stolen, at hans Kultur bunder i Kristendom, med en Folkekirkepræst, der af sit hele Hjerte erklærer sig rede til at være med til at bære hver Plet og hver Glans, der falder paa Kirkens Navn, med en Lutheraner, for hvem dette Navn betyder ikke at være Protestant, men at være virkelig Arvtager af de lutherske Rigdomme, blandt hvilke Kirkebruddet hører til de ringeste. Hvor megen Uenighed man end kan nære med Dr. Nøjgaard i Enkeltheder - man kan ikke andet end glæde sig over, at Kirken iblandt sine unge Kræfter ejer en saadan Personlighed og beklage, at han altfor sjældent lader høre fra sig.

De Spørgsmaal, han denne Gang er rejst til Wittenberg med for at bringe Svar med tilbage til en ængstelig og uvis Samtid, er saadanne: Hvad skal man egentlig med en Kirke? Hvad er Meningen med dette irriterende religiøse Ord: Synd? Hvordan med et Menneskes Vished i dets "Saligheds Sag"? Er der Mening i at sige, at vi i vort borgerlige Erhverv virker i Guds Tjeneste? Og endelig: Forargeligheden med de stridende Kirker, hvordan med Udsigterne for, at den kan endes, og vi alle atter blive eet?

Hvad fortæller nu den gode Sanct Morten os om alle disse højaktuelle Problemer? Kommer hans Stemme ikke til os trods alt inde fra Middelalderens Kirkekrypt, sløret af fire Aarhundreder? Tro ikke det. Morten Luthers Verdensberømmelse er ikke tilfældig; den er saa velfortjent som Shakespeares. Han var virkelig en af disse Kunstnere, der engang imellem faar Lov at stikke Hovedet op i Evigheden og raabe ned, hvad det er de ser. Hvilke Ting de siger og lader og gør til Hverdags, er Tidens og falder med Tiden. Men det andet er selvfølgelig hævet over Forældelse.

Og ikke alene var Bjergmandens Søn en Kunstner, men han var ogsaa virkelig Religionsstifter; han havde denne forunderlige Evne til at mene det modsatte af sig selv, som for de mange betyder, at de i Aarhundreder kan rives om ham og slaa hinanden i Hove-

det med hver sit Stykke af ham, men som for den enkelte, der søger Sandheden og ikke Slagsmaalet viser ham som en af de udvalgte Aander, der staar paa et af de gyldne Trin op til den Trone, hvor *han* sidder, der ene omspænder alt. Hele Kirkebrudsforløbet tegner os Luther som saadan en ikke Baade-og-Mand, men en Enten-og-eller-Mand, for at tale med Kristian den Ottendes Kone, der var meget genialere end hun selv og Søren Kierkegaard anede, da han gik fra hende lykkelig forarget over, at hun havde udtalt hans Bogtitel fejl. Luther var en Enten-og-eller-Mand. Ricard sprang engang op ved et Gymnasiast-Møde og affyrede med gevaldigt Applomb: ”Jeg holder mig til den gamle Sigelse, at hvis nogen spørger mig, hvad jeg holder mest af, enten Risengrød eller Vandgrød, saa svarer jeg ubetinget Ja.” Havde man spurgt Reformatoren, hvad han foretrak, *Enten* Kirke *eller* slet ikke Kirke, vilde han ud af sit Hjertes dybe og fortvivlede Forvisning have svaret Ja.

For Luther er Gud saa stor, at der slet ikke bliver Plads til noget mellem ham og Mennesket. Saa stor er han i sin Hellighed, saa stor er han i sin Kærlighed. Om man turde efterabe Luthers eget djærve Maal, kunde man sige, at her vilde en Præst blive klemt saa flad som en Lus mellem to Negle. Og det var da just det, hans Kirkereformation tilsigtede: at klemme denne Kirke, der havde pustet sig op med sin Allestedsnærværelse og sit hele ydre Apparat og sine Bisper og Kardinaler og sin Pave, saa man snart kunde tro, at den var Gud selv, klemme den saa flad, at den blev fast usynlig. Og saa var der dog det at sige, at denne Kirke - ja, den var jo ikke Gud, men Gud var i den; altsaa er den saa nødvendig som en Krop er for et Menneske. Midt i Slaget aabner Knythaanden sig derfor til et Kærtegn. Gud er skjult i Kirkens Vildfarelser og Synd. Mod disse kan vi kæmpe, men en hellig ulastelig Menighed er en Utopi paa denne syndige Jord. Kirken er en uværdig Bolig for Gud, men han har ikke anden, og havde vi ikke Kirken, havde vi ikke heller Gud. Derfor maa vi hade den, derfor maa vi elske den.

”Ak, hvilken forvirret Sjæl”, vil den trættede Kritiker sige, og det er da sandt nok, at skyldes denne Tale blot en forvirret Hjerne, er den et Svaghedstegn, og ingen Daad vil gro af slig Tanketummel. Men her blev den baaret frem af et ulivssaaret Sinds forfærdende Lidenskab, her var den et Tegn paa Styrke og satte verdenshistorisk Skel. En Mand, der havde det saadan, at han ikke kunde leve uden Gud, havde søgt ham i den Retning, hvor alle autoriserede Pile viste hen, og var bestandig kun stødt paa Djævelen. Saa en Dag, da han havde opgivet det hele, kom Gud af sig selv og stod der. Hvad saa? Var Kirken ikke Djævelskab og maatte styrtes? Jo. Og dog. Havde Gud mødt ham, om han ikke havde fulgt Pilene? Det var dog trods alt paa viet Jord, de to traf hinanden. Men naar nu Pilene viste hen til Djævelen? Saa begyndte han da at slaa Skilte ned og rive Vejvisere over Ende, alt mens han utrættelig raabte: ”Jeg staar paa Kirkens Grund, jeg staar paa Kirkens Grund.”

Her skal ikke hugges Hæle og klippes Tæer. Luthers Kirkesyn skal fastholdes i hele sin Ufastholdelighed. Det er en Jammer, at vi skal have disse Præster, der staar i Fare for at forveksle sig selv og forveksles med Gudebilleder, disse aandløse Gudstjenester, disse smarte kristelige Ungdomsforeninger, disse Reklamemøder, og hvad videre af Kirkens Fjender opregnes kan. Men naar nu ikke Skatten kan ejes i andet end Lerkar? Det er da

en luthersk Gerning f. Eks. for en Præst at nedbryde Respekten for Kirken for at opbygge Ærbødigheden for Kristus. Men hvilken Pine er det ikke at bære Vaaben mod et Menneske, hvis Sjæl man har saare kær. Man siger da ogsaa, at Kirurgen kan ikke operere sin egen Kone. En saadan svær og bitter Gerning var det, Luther bange tog sig paa, skønt han tilmed vidste, at Operationen ikke kunde lykkes. Men han indsaa, hvor meget værre det vilde gaa, hvis han holdt sig tilbage.

Den samme bristefærdige Spænding finder vi til Stede i det lutherske Syn paa Synden, selv om den dér er ham noget mindre bevidst. Synd er ikke de og de Uregelmæssigheder, Overgreb og Forsømmelser. Synd er I selve det at være Menneske. Synd er Selvopholdelsesdriften. Vi kan ikke være til uden at hævde os selv, ville os selv. Men Gud vil Kærlighed af os. Og vort Hjerte siger Ja til Guds Krav, mens hele vor øvrige Personlighed sætter sig derimod, hele vor djævelske Personlighed, kunde man sige. Hvad andet er der for saadanne fra Fødslen forudbestemte Væsner tilbage end den aabne Fortabelse? Men da er det, Mennesket møder Gud, som selv er Kærlighed. Og denne grænseløse Kærlighed tager os til Naade straks ved Fødslen, i Daaben nemlig. Som fødte og døbte lever vi da vort Liv som paa eengang ulykkelige Forbrydere og salige Skyldfri. Middelalder teologi? Kan hændes. Hvad med Mussolini? Er det ikke stort og beundringsværdigt, at han skaffer sit fattige Land nye Muligheder i Afrika? Ja, jeg ved nok, vi raser over det herhjemme, vi, der selv, knyttet til England som vi er, lever højt paa de hundrede Kolonier. Og dernæst, er det ikke satanisk med dette fascistiske Giftgasfelttog mod hjælpeløse Vilde?

Til Slut et Par Ord om den lutherske Kaldstanke. ”Vil du særlig takkes Gud, saa gaa i Kloster, Ophelia”, lærte Katolicismen. Herimod satte Luther sit: ”Pas din daglige Husgerning; den er bedre end alle Munkes Hellighed og strenge Liv.” Eller paa glade, daværende kingoske Versefødder:

Gud vil i Dag mig give Kraft og Styrke.
Jeg i mit Kald og Stand
min Gud og Fader kan
tilbørlig dyrke.

Og den kære naive Reformatorsjæl formodede, at kunde han ret indprente en Tjenestepige denne Opfattelse, vilde hun ikke mere gaa, men danse og springe omkring og maaske endda betale sin Løn tilbage.

Hvordan virker nu denne Kaldstanke overfor lad os sige en Vekslerlerer, en Fabrikspige ved et Samlebaand, et Cyklebud, en Arbejdsløs og en Alfons? Svar: Den virker aldeles ikke. For ingen tror paa den.

Men jeg kan ikke se andet, end at Dr. Nøjgaard har Ret, naar han hævder, at denne Tro paa Kaldet har Helse for megen Sot, om den atter kunde gøres levende og brydende i Sindene. ”Det Samfund, der ikke kender en højere Forpligtelse over sig, er dømt til Døden”, siger han. Og han nævner i denne Sammenhæng Professor Wieth-Knudsen, der har be-

tegnet ”den materialistiske Betragtning Indflydelse som en national-økonomisk Lov, den sociale Opdrifts Lov, der netop virker udfra det Syn paa Samfundet, at det bestaar af en Trinstige, hvor de enkelte Trin bestemtes af Indtægten, af Forbrugsmulighederne. Livets Formaal er saa at naa saa højt op ad Stigen som muligt.” Mod hele dette Samfundssyn fører Dr. Nøjgaard ud fra den lutherske Kaldstanke saa dygtig og saa myndig en Polemik, at alene den burde kunne befordre ham til en Docent- eller Professorstilling.

Kaj Munk.